

ዳኞች፡- ሓገሥ ወልደ

ኅሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

አመልካች፡- አቶ ደጀኔ በላቸው - ከጠበቃ ዳኝ አዲሴ ጋር ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ነስሩ አወል- አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቶታል።

ፍርድ

ጉዳዩ የውል ይፈፀምልኝ ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የአሁኑ አመልካች በተጠሪ ላይ በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው። የክስ ይዘትም ባጭሩ፣ ተጠሪ በብር 149,000.00(አንድ መቶ አርባ ዘጠኝ ሺህ ብር) የደረቅ ጭነት ማመላለሻ መኪና ሸጠውላቸው በአሉቱ ብር 145,000.00(አንድ መቶ አርባ አምስት ሺህ ብር) ተቀብለው ሊብራውንና መኪናውን ያስረከቡ መሆኑን፣ ቀሪውን ገንዘብ ስም ሃብቱን ሲያዛውሩላቸው አመልካች ለተጠሪ ለመክፈል እንደተስማሙ፣ ተጠሪም መኪናውን ከአዳና እገዳ ነፃ በማድረግ ስም ሃብቱን ለማዛወር በውሉ ላይ በግልጽ ግዴታ መግባታቸውን፣ ሆኖም ተጠሪ በገቡት ግዴታ መሰረት መኪናውን ከአዳና እገዳ ነፃ ለማድረግ እና ስም ሃብቱንም ለማዛወር ፈቃደኛ ሲሆኑ አለመቻላቸውን ገልጸው በውሉ መሰረት መኪናውን ከአዳና እገዳ ነፃ አድርገው ስም ሃብቱን እንዲያዛውሩላቸው እንዲሁም የገደብ ገንዘብ ብር 10,000.00(አስር ሺህ ብር) እንዲከፍሉ ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። ተጠሪም ለክስ በሰጡት መልስ በመካከላቸው የመኪና ሽያጭ ውል መደረጉንና በክስ ላይ የተገለጸውን ገንዘብ በመቀበል መኪናውንና ሊብራውን ለአመልካች ማስረከባቸውን እንዲሁም በውሉ ላይ መኪናውን ከአዳና እገዳ ነፃ ለማድረግ እና ስም ሃብቱንም ለማዛወር ግዴታ መግባታቸውን ሳይክዱ መኪናውን ከአዳና እገዳ ነፃ ሊያደርጉት ያልቻሉት በወንጀል ጉዳይ ዋስ የሆኑላቸው ግለሰብ በመሰወራቸው መሆኑን፣ ስም ሃብቱንም የማዛወር ስልጣን የሌላ አካል እንጂ የተጠሪ አለመሆኑን፣ እንዲሁም ውሉ ፈራሽ ነው ያልተባለ በመሆኑም የገደብ መቀጫ የሚጠየቁበት ሕጋዊ ምክንያት የሌለ መሆኑን ገልፀው ክስ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ ውሉ መኖሩን ከአረጋገጠ በኋላ ተጠሪን አመልካች ሊጠየቁ የሚገባው ውሉ እንዲፈርስ እንጂ እዳና እገዳውን ነፃ እንዲያደርጉ አይደለም፣ ስም ሃብቱን የማዛወር ስልጣንም የተጠሪ ሳይሆን በሕጉ አግባብ ስልጣን የተሰጠው አካል ነው የሚሉትን ምክንያቶችን በመያዝ ክስ የክስ ምክንያት የለውም ሲል ውድቅ አድርጎታል። በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኛቸው ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ይግባኛቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 337 መሰረት ተሰርዞባቸዋል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስቀየር ነው።

የአመልካች ጠበቃ ሚያዝያ 16 ቀን 2002 ዓ.ም በተፃፉት አራት ገጽ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል። አቤቱታቸው ተመርምሮም በሰበር ችሎቱ ሊታይ ይገባል ተብሎ ተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው የጽሑፍ መልስ እንዲሰጡ በችሎት ተነግሯቸው የፀሐፍ መልሳቸውን ባለማቅረባቸው የጽሑፍ መልስ የማቅረብ መብታቸው ታልፏል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

እንደመረመረውም ለስመ ንብረት ዝውውር ሲባል በተሸጠው መኪና ላይ አስቀድሞ የተሰጠውን የእግድ ትእዛዝ ሻጩ እገዳ እንደሚያስነሳ በውሉ ግዴታ መግባቱ ከተረጋገጠ፤ ይኸው ግዴታ እንዲፈጸም ክስ ማቅረብ በጉዳዩ ላይ የክስ ምክንያት የለውም ለማለት ይቻላል? የሚለው ነጥብ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሲሆን ሌሎች ነጥቦች በዚህ ነጥብ ስር የሚሸፈኑ ሆነው አግኝቶታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የአመልካችና የተጠሪ ግንኙነት የመነጨው ከመኪና ሽያጭ ውል መሆኑን፤ ውሉ ስለመኖሩና በይዘቱ ላይ ግራ ቀኝ ያልተካካዱ መሆኑን፤ ለክርክሩ መነሻ የሆነው መኪና በገዢው ስም ሊዛወር ያልቻለው ተጠሪው ለሌላ ግለሰብ በወንጀል ጉዳይ በብር 10,000.00 (አስር ሺህ) በፍርድ ቤት ዋስ ስለሆኑ እግድ በመሰጠቱ መሆኑን፤ እግዱም ለመንገድ ትራንስፖርት ባለስልጣን ተላልፎ ከመኪናው ማህደር ጋር ስለመያያዙ ተጠሪ ያልካዱት ፍሬ ነገር መሆኑ ነው።

በመሰረቱ አንድ በፍርድ ቤት የቀረበ ጉዳይ የክስ ምክንያት አለው ብሎ ለመወሰን የሚቻለው በክሱ ላይ የተገለፀው ነገር ቢረጋገጥ ከላሹ የጠየቀውን ዳኝነት ለማግኘት ሕግ ይፈቅድለታል ወይ? የሚለው ጥያቄ ሲነሳ ፍርድ ቤቱ አዎንታዊ ምላሽ ለመስጠት የሚችል የሆነ እንደሆነ ስለመሆኑ በዚህ ረገድ የተፃፉት የማብራሪያ ፀሐፊዎች ያሳያሉ።

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስም በግራ ቀኝ መካከል የመኪና ሽያጭ ውል መኖሩና ተጠሪ መኪናውን ከእዳና እገዳ ነፃ በማድረግ ስመ ሐብቱን ለአመልካች ለማዛወር ግዴታ የገቡ መሆኑ ተረጋግጧል። አመልካች በክሳቸው የገለፁትም ይህንኑ ፍሬ ነገርና ተጠሪ በገቡት ግዴታ መሰረት ውሉን ያልፈፀሙ መሆኑን ነው። ይህ ፍሬ ነገር ደግሞ በተጠሪ በኩል ማስተባበያ ያልቀረበበት የታመነ ጉዳይ ነው። አመልካች ተጠሪ መኪናው ላይ የተላለፈውን የእግድ ትእዛዝ እንዲያስነሱ ጥያቄ ማቅረባቸው ደግሞ በሕግ የተፈቀደ ነው። ማንም ሰው በገባው ዋስትና መሰረት በንብረቱ ላይ እግድ ተሰጥቶ ከሆነ ንብረቱን ለሌላ ሰው በሽያጭ ሲያስተላልፍ ገዢው በንብረቱ ላይ የሚያገኘውን የባለቤትነት መብት ሙሉ በሙሉ ተግባራዊ ለማድረግ እንዲችል እግድን የማስነሳት ግዴታ አለበት። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች የአመልካች ጥያቄ የክስ ምክንያት የለውም በማለት የደረሱበት ድምዳሜ ስለክስ ምክንያት አጠቃላይ መንፈስ እና ይዘት በሕጉ ላይ የተመሰተውን መመዘኛን ያላገናዘበ በመሆኑ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተናል።

ክሱ የክስ ምክንያት አለው ከተባለ አመልካች ያላቸውን መፍትሔ ይህ ችሎት በዚህ የክርክር ደረጃ መወሰኑ ተገቢ ሆኖ አግኝቶታል።

ተጠሪ በመኪናው ላይ ያሰጡትን እግድ የማያስነሱበት ሕጋዊ ምክንያት ያላቸው ስለመሆኑ አላስረዱም። ተጠሪ መኪናቸውን ከሸጡ ደግሞ የመኪናውን ባለሀብትነት ለገዢው ለማዛወር ሕጋዊ ግዴታ የአለባቸው ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ሕ/ቁ. 2273/2/ ድንጋጌ መገንዘብ የምንችለው ጉዳይ ነው። የመኪናው ስመ ሀብት ሊዛወር የሚችለው ተጠሪ በመኪናው ላይ ያሰጡትን እግድ ሲያስነሱ ነው። ተጠሪ ስመ ሀብቱን ለማዛወር ስልጣን የላቸውም ቢባል እንኳ በአዋጅ ቁጥር 465/97 አንቀጽ 3/2/ ድንጋጌ መሰረት ሥልጣን ያለው አካል ተግባርን ሊወጣ የሚችለው በፍርድ ቤት የተሰጠው እግድ መነሳቱ ሲረጋገጥ ነው። ስለሆነም በሕጉ አግባብ ስልጣን የተሰጠው አካል ስመ ሀብቱን ለማዛወር እንዲችል ተጠሪ የፍርድ ቤቱ የእግድ ትእዛዝ እንዲነሳ የበኩላቸውን ግዴታ ሊወጡ የማይገደዱበት ሕጋዊ ምክንያት የለም። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች ድምዳሜ ስለውል አፈፃፀም በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1740 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች የተመለከቱትን ደንቦችንም ሆነ የግራ ቀኝን የውል ይዘት ባግባቡ ያላገናዘበ በመሆኑ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተናል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 13195 ጥቅምት 20 ቀን 2001 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 73431 ጥር 19 ቀን 2001 ዓ.ም በትእዛዝ የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሰረት ተሸሯል።
2. የአመልካች ክስ የክስ ምክንያት አለው ብለናል።
3. ተጠሪ በገቡት ውል መሰረት በአካራካሪው መኪና ላይ የተላለፈውን እግድ በማስነሳት የሚመለከተው አካል ስመ ሀብቱን ለአመልካች እንዲያዛውር እንዲያደርጉ ብለናል።

4. በዚህ ችሎት ውሳኔ እንዲያስፈጽምም የውሳኔው ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤት ይተላለፍለት ብለናል።

5. ለክርክሩ የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ኃ